בבית המשפט העליון **בג"ץ 5442/20**
בשבתו כבית משפט הגבוה לצדק

האגודה לזכויות האזרח בישראל
על ידי ב"כ עוה"ד עביר ג'ובראן דכוור או סנא אבן ברי ואח'
ת"ד 51070, נצרת 16072
טלפון: 04-8526333/4/5; פקס: 04-8526331 **העותרת**

נ ג ד

1. משרד הפנים
2. משרד הבריאות
3. המשרד לשירותי דת
על ידי פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים
טלפון: 073-3925167; פקס: 02-6467011

4. מועצת העדה האורתודוכסית נצרת
על ידי ב"כ עוה"ד בסים עספור ואח'
ת.ד. 582, ירושלים 91004
טלפקס: 02-6288412; נייד: 050-2003555 **המשיבים**

הודעת עדכון מטעם המשיבים 1-3

1. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 17.9.20, לארכה שניתנה, ובכפוף להחלטה בבקשה להארכת מועד קצרה, מוגשת בזאת הודעת עדכון מטעם המשיבים 1-3 (להלן: **המשיבים**).

2. כזכור, עניינה של העתירה בבקשת העותרת כי בית המשפט הנכבד יורה למשיבים לבוא וליתן טעם "מדוע לא יקימו לאלתר מרכזי טהרה יעודיים עבור נפטרים מקרב החברה הערבית משלוש הדתות: האיסלאם, הנוצרית והדרוזית, שהם נשאי נגיף הקורונה או חשודים כנשאים, על מנת לאפשר הכנתם לקבורה בצורה ראויה ומכבדת, וזאת בדומה למרכזי הטהרה ליהודים חולי קורונה שנפטרו בחברה היהודית". כן מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים להקים "מוקד טלפוני בשפה הערבית, שאחראי על הקשר עם משפחות אלו שנפטרו בזמן שהם נשאי הנגיף, שייתן מענה בענייני הקבורה, פינוי הנפטרים מבתי החולים או הקהילה, העברתן למרכזי הטהרה שיוקמו, ומשם לבתי הקברות".

במסגרת העתירה התבקש בית המשפט הנכבד לקיים בה דיון דחוף, "וזאת לאור הפגיעה הקשה הנגרמת ומתרחשת בימים אלה, לזכויות חוקתיות מרכזיות של בני ובנות החברה הערבית על כל עדותיה...". בהחלטת כב' השופט מזוז מיום 4.8.20 נקבע כי העתירה תובא לדיון בפני מותב תלתא בהקדם, וכי תגובת המשיבים לעתירה תוגש לא יאוחר מ-14 ימים לפני מועד הדיון שייקבע.

3. ביום 10.9.20 הגישו המשיבים את תגובתם לעתירה, במסגרתה עדכנו כי גורמי האגף לעדות לא יהודיות במשרד הפנים מצויים בקשר עם נציגי העדות הדתיות השונות בישראל על מנת לעמוד על הצורך במציאת פתרונות מעשיים אשר יאפשרו קיומם של מנהגי הרחיצה והטהרה בנפטרים חשודים או מאובחנים כחולים בנגיף הקורונה, ככל שהדבר יידרש.

כך, בנוגע **לנפטרים מוסלמים**, נמסר כי גורמי האגף לעדות לא יהודיות פועלים על מנת לסייע במתן שירותי טהרה לנפטרים מנגיף הקורונה במרכזים ייעודיים. בתוך כך, המשיבים עדכנו כי משרד הפנים נערך לפרסום מכרז ייעודי אשר ייתן מענה לטהרת נפטרים מוסלמים, אך לאור הצפי להתמשכות ההליך המכרזי מעצם טיבו, ומהצורך באיפיון השירות המצוי בתחום שעד כה לא היה מוכר למשרד הפנים, עמל המשרד על מציאת פתרונות ביניים זמניים. בהתאם לכך, נמסר כי באותה עת, משרד הפנים התקשר עם ארבעה גופים בפריסה ארצית (בטמרה, טייבה, באקה אל גרביה ורהט) בפטור ממכרז, ופועל לקידום התקשרות עם גוף נוסף, אשר יבצעו את הליך הטהרה עד לסיום ההליך המכרזי.

אשר לנפטרים **נוצרים**, המשיבים מסרו כי מבירור שערך האגף לעדות לא יהודיות עם מזכ"ל הפטריארכיה היוונית ומזכיר מועצת ראשי הכנסיות בירושלים, עלה כי באותו שלב לא נדרש סיוע בסוגיה, שכן, כפי שנמסר לגורמי האגף מראשי העדות הנוצריות בישראל, הפרקטיקה הנטענת בדבר טהרת נפטרים נוצרים אינה דין מחייב ואינה נוהגת בעת הזו. כן צוין כי נכון לאותה העת, לא הועלתה בקשה מצד ראשי העדות הנוצריות לקידום פתרון לסוגיית טהרת נפטרים בני הדת הנוצרית. יחד עם זאת, הובהר כי ככל שייווכח משרד הפנים כי קיים צורך כאמור, הרי שהמתווה המוצג ביחס לנפטרים מוסלמים יהא תקף גם עבור נפטרים נוצרים.

אשר לנפטרים **דרוזים**, נמסר כי מבירור שערך האגף לעדות לא יהודיות עם המועצה הדתית הדרוזית (אשר לא צורפה כמשיבה להליך שלפנינו) עלה כי המועצה, לה מסורות הסמכויות הנוגעות למתן שירותי דת, ובכלל זה הליך הטהרה עבור בני העדה הדרוזית, סברה כי נכון לאותה עת אין צורך בהקמת מתקן טהרה עבור נפטרי העדה הדרוזית. צוין כי ככל שיעלה צורך כאמור או דומה לו, הרי שהדבר מסור לסמכות המועצה הדתית הדרוזית, וממילא יטופל על ידה במישרין.

נוסף על כך, המשיבים עדכנו כי המשרד לשירותי דת יצא במכרז להפעלת מרכזי טהרה לנפטרי קורונה מקרב החברה היהודית, למתן שירותי העברת נפטרי קורונה מהקהילה או ממוסדות רפואיים למרכזי הטהרה האמורים או למקום הקבורה, וכן להפעלת מוקד טלפוני אשר יהיה ערוך לכל פניה בנושא טיפול בנפטרים חשודים או מאובחנים כחולים בקורונה, עבור כלל אזרחי ישראל. במסגרת המכרז חויב הזוכה להיערך באופן שיאפשר העלאת נציג שירות או מתורגמן דובר השפה הערבית לשיחה בתוך כשעה. לצד זאת

נמסר, כי משרד הפנים הביע הסכמתו, ככל שיהיה בכך צורך, להקצאת עובד דובר ערבית אשר יהיה זמין לפניות של דוברי השפה הערבית למוקד טלפוני זה.

בנסיבות אלה, ולנוכח השינוי המשמעותי שחל בתשתית העובדתית העומדת ביסוד העתירה, טענו המשיבים כי אין הצדקה כי בית המשפט הנכבד יידרש, באותה העת, לסעדים המבוקשים במסגרתה של העתירה, ולפיכך דינה להימחק.

4. ביום 14.9.20 הגישה מועצת העדה האורתודוכסית נצרת "**בקשה דחופה לצירוף המבקשת כמשיבה לעתירה**". לבקשה צורף, בין היתר, מכתב מטעם מזכ"ל הפטריארכיה היוונית ומזכיר מועצת ראשי הכנסיות בירושלים (אשר הומצא לגורמי משרד הפנים במקביל), ממנו עלה כי למרות שלפי המסורת הנוצרית אין חובה לבצע טהרה לנפטרים, הפטריארכים וראשי הכנסיות בירושלים מבקשים שיוקמו מרכזי טהרה לנפטרים נוצרים, על מנת שיוכלו לנהוג בהם בכבוד. ביום 15.9.20, בהחלטת בית המשפט הנכבד, צורפה מועצת העדה האורתודוכסית נצרת כמשיבה 4 להליך.

5. ביום 15.9.20 הגישה העותרת תגובה לתגובת המשיבים, בה טענה כי הסוגיות העומדות במוקד העתירה טרם נפתרו, וביקשה מבית המשפט הנכבד להידרש אליהן.

6. ביום 16.9.20 הגישה העותרת את עמדת כב' השייח' מופק טריף, מנהיגה הרוחני של העדה הדרוזית ויו"ר המועצה הדתית הדרוזית, ממנה עולה כי לנוכח הימשכות משבר הקורונה ולאחר קיום דיון מחודש, סבור כב' השייח' כי יש להקים מרכזי טהרה ייעודיים לנפטרים הדרוזים, אשר יאפשרו לבני העדה הדרוזית שיהיו מעוניינים בכך, לקיים הליך של טהרה או רחצה טרם הקבורה.

7. ביום 17.9.20 התקיים דיון בעתירה, בפתחו עדכנו המשיבים בדבר התפתחויות עובדתיות רלוונטיות שחלו בימים שקדמו למועד הדיון, ונבקש לחזור על עיקריהן בקצרה.

כך, לגבי נפטרים **מוסלמים**, נמסר כי משרד הפנים התקשר עם חמישה גופים בפריסה ארצית (בטמרה, טייבה, באקה אל גרביה, רהט וטירה), שיבצעו את הליך הטהרה עד לסיום ההליך המכרזי. אשר למכרז, צוין כי מדובר בהליך מורכב וכי עדיין לא הושלמו מסמכי המכרז, שכן מדובר בשירות המצוי בתחום שעד כה לא היה מוכר למשרד הפנים, וכי הגורמים הרלוונטיים במשרד הפנים עודם עמלים על פרסום המכרז במועד קרוב.

לגבי נפטרים **נוצרים**, צוין כי התקיים שיח בין משרד הפנים לבין ב"כ המשיבה 4 במטרה לקדם פתרון פרקטי, אולם הצדדים לא הגיעו להסכמה. בנוסף, נמסר כי התקיים שיח עם ראש הקהילה הקתולית ברמלה, אשר הביע נכונות לנסות ולאתר מקום שניתן יהיה להכשירו כמתקן ייעודי לביצוע טהרה. כן נמסר כי מנהל המחלקה הנוצרית באגף לעדות לא יהודיות במשרד הפנים צפוי לשוחח עם יו"ר מועצת הכנסיות למחרת (18.9.20), במטרה להבין מהם הפתרונות הפרקטיים המבוקשים עבור בני העדה הנוצרית.

לגבי נפטרים **דרוזים**, נמסר כי ביום 16.9.20 התקיימה שיחה בין נציגי האגף לעדות לא יהודיות לבין השייח' מופק טריף, יו"ר המועצה הדתית הדרוזית, בה הוסכם כי המועצה הדרוזית תיקח על עצמה את הקמת מרכזי הטהרה ככל שיהיה בכך צורך, ומשרד הפנים ישפה את המועצה על עלות הטהרה לכל נפטר.

אשר **למוקד הטלפוני**, נמסר כי התקיימה שיחה עם מנהלת מערך נפטרי קורונה בפורום חברות קדישא, אשר מפעיל את המוקד הטלפוני כיום, מכוח התקשרות זמנית מאושרת בינה לבין המשרד לשירותי דת, וזאת עד להשלמת ההליך המכרזי. מהשיחה עלה כי בסופי שבוע ובחגים מאיישים את המוקד עובדים שאינם יהודים, ולכן במועדים אלה יש מענה מידי לדוברי השפה הערבית. אשר לאמצע השבוע, נמסר כי אחד העובדים זמין לתת מענה בהתראה של כחצי שעה (חלף פרק זמן של שעה, כפי שצוין בתגובת המשיבים). עוד צוין, כי על פי הנמסר מפורום חברות קדישא, בפועל כמעט שלא קיימת דרישה למענה בשפה הערבית.

8. בתום הדיון, ולאחר שנשמעו כל הצדדים, ניתנה החלטת בית המשפט הנכבד, כדלקמן:

> "עתירה זו מעלה סוגיה רגישה וחשובה, הנוגעת לטיפול בנפטרים מקרב החברה הערבית, משלוש הדתות – מוסלמים, נוצרים ודרוזים – שנשאו את נגיף הקורונה. קיימנו דיון ושמענו את טענות הצדדים בהרחבה. דעתנו היא כי על משיבי המדינה להמשיך לעשות מאמצים כדי להגיע לפתרונות בתקופה ייחודית זו. מטענות בא כוח המשיבים עולה כי קיימת התקדמות, ויש להמשיך בכיוון זה מהר ככל שניתן. יפה לעניין זה שיח בין הצדדים, על מנת להגיע להסכמות במידת האפשר.
>
> נדגיש את הצורך להתקדם בהקמת מרכזי טהרה ייעודיים, ובהפעלת מוקד טלפוני בשפה הערבית, שיהיה אחראי על הקשר עם משפחות הנפטרים. כמו כן, יש להתקדם בפתרונות ביחס לנפטרים הנוצרים. אין בהדגשות האמורות כדי לגרוע מן הצורך להתקדם גם במישורים האחרים שעלו, כאמור לעיל.
>
> משיבי המדינה יגישו הודעת עדכון עד לתאריך 15.10.2020 בשעה 12:00. העותרת והמשיבה הנוספת תתייחסנה להודעה עד לתאריך 29.10.2020. בהיאסף כל החומר תינתן החלטה נוספת".

9. מכאן מוגשת הודעת עדכון זו, אשר תתייחס למרכזי הטהרה הייעודיים למוסלמים, לנוצרים ולדרוזים, למרכז טהרה בירושלים (סוגיה שהעלתה העותרת לראשונה במהלך הדיון), ולמענה בשפה הערבית במוקד הטלפוני.

10. **נפטרים מוסלמים** – כאמור, כיום ישנם חמישה גופים בפריסה ארצית המבצעים את הליך הטהרה עד לסיום ההליך המכרזי, וזאת במסגרת התקשרויות בפטור ממכרז אותן ביצע משרד הפנים. על פי הנמסר ממשרד הפנים, מרכזים אלה פועלים באופן שוטף, ומספקים את שירותי הטהרה הנדרשים לבני הדת המוסלמית. יצוין, כי לאחרונה אף חודשה ההתקשרות עם המרכזים בטמרה ובבאקה אל גרביה (לאחר שההתקשרות הראשונית שהייתה עד לגובה 50,000 ₪ מוצתה), וכי ההתקשרות עם שלושת המרכזים

האחרים (בטייבה, רהט וטירה) עומדת בעינה. בנוסף, בתקופה הקרובה צפוי משרד הפנים להתקשר בפטור ממכרז עם שני מרכזים נוספים – באום אל פחם ובירושלים (עליו יפורט גם בהמשך).

אשר להליך המכרזי הנוגע להפעלת מרכזי טהרה לנפטרי נגיף הקורונה שאינם יהודים, על פי שנמסר מגורמי האגף, הליך זה נמצא בהליכי עבודה מתקדמים וצפוי להתפרסם בשבועות הקרובים. יודגש, כפי שציינו המשיבים בתגובה ובדיון, כי מדובר במכרז מורכב מאוד, אשר דורש בדיקות קפדניות והתאמות לדרישות התקופה הנוכחית, על מנת לספק את הסיוע הנדרש באופן הטוב ביותר ובפריסה כלל ארצית. לשם כך, אף נשכרו שירותיו של יועץ חיצוני בעל מומחיות בבניית מכרזים. כן יוזכר, כי משרד הפנים אינו אמון על נושא הקבורה בזמן שגרה, ועל כן נדרש לגורמים הרלוונטיים במשרד זמן לצורך למידת הנושא ובחינת תנאי המכרז. בשלב זה, המכרז מצוי בבחינת גורמי המקצוע השונים במשרד הפנים (ובהם נציגי האגף לעדות לא יהודיות ומחלקת החשבות), וכאמור, צפוי להתפרסם בשבועות הקרובים. זאת, בשים לב לכך שהמרכזים איתם התקשר משרד הפנים למתן שירותי טהרה לנפטרים מקורונה, פועלים באופן מלא ומעניקים את כלל השירות הנדרש בפריסה ארצית.

11. **<u>נפטרים נוצרים</u>** – ביום 24.9.20 התקיימה בעיר נצרת פגישה בין נציגי האגף לעדות לא יהודיות לבין נציגי העדה האורתודוכסית בנצרת (ובהם ב"כ המשיבה 4), ובהמשך אותו היום התקיימה עמם פגישה נוספת, בה נכחו גם נציגי בית החולים האנגלי בנצרת. זאת, במטרה למצוא מתווים שונים לקידום פיתרון לסוגיה. במסגרת הפגישות שבה ועלתה האפשרות, אשר עלתה גם בשיח ראשוני שהתקיים בין הצדדים, כי יוכשר חדר בבית החולים האנגלי בנצרת, כך שתוכל להתבצע בו טהרה בתקופה הנוכחית. בתום הפגישות פנה ב"כ המשיבה 4 למ"מ מנהל האגף לעדות לא יהודיות וביקש כי יאושר תקציב מיוחד להקמת חדר טהרה בבית החולים האנגלי בנצרת, וצירף לפנייתו תחשיב שערך בית החולים לעלות הכשרת חדר לביצוע טהרה, מיום 16.9.20, לפיו "**על פי הערכות הנדסית ראשונית, הכשרת השטח האמור יארך כחודש ימים ועלותה מוערכת בכ 650 אש"ח**".

צילום המכתב מטעם ב"כ המשיבה 4 מיום 24.9.20 מצורף ומסומן **<u>מש/1</u>**.

12. בהקשר זה יובהר, כפי שגם הובהר בדיון מיום 17.9.20, כי משרד הפנים אינו מקים מרכזי טהרה לנפטרי קורונה, אלא מסייע במתן שירותי טהרה **<u>בחללים קיימים</u>**. זהו המתווה הקיים מול כלל העדות הדתיות במדינת ישראל. כלומר, מתבצע ניסיון על ידי משרד הפנים לאתר מקומות קיימים בהם ניתן לתת שירותי טהרה, ובהתאם לכך לקיים התקשרויות לסיוע במתן השירות. עוד יצוין, כי על פי שנמסר מגורמי המקצוע במשרד הבריאות, ניתן להכשיר כמעט כל חדר קיים (שאינו נמצא בבית מגורים) לטהרת נפטרים מקורונה, כאשר כל שנדרש, מבחינת ההנחיות הרפואיות החלות על המטפלים בגופות מי שנפטרו מקורונה, הוא ציוד מיגון מתאים, חומרי חיטוי, מערכת אספקת מים וניקוז ראויה, וכל ציוד אחר שנדרש לצורך טיפול בנפטר – דבר שניתן לעשותו בתוך פרק זמן

קצר ביותר ובעלות נמוכה (יובהר, כי גם במקרים בהם צפוי צורך באחסון הגופה לפרק זמן המחייב שימוש במקרר גופות, כל עוד הגופה עטופה בהתאם להוראות הנוהל אין הכרח בהחזקתה במקרר ייעודי ונפרד, ממקרר ייעודי לגופות נפטרים). על כן, לא ברור על מה נסמך התחשיב שהועבר מטעם בית החולים האנגלי בנצרת.

13. בהמשך לניסיונות האגף לעדות לא יהודיות למצוא מענה מתאים ויעיל לעדה הנוצרית, פנה מ"מ מנהל האגף ביום 12.10.20 אל ב"כ המשיבה 4, והציע כי תתקיים התקשרות בין נציגי העדה האורתודוכסית בנצרת למרכזי הטהרה הפועלים זה מכבר עבור נפטרים מוסלמים, ואלה יספקו את שירותי הטהרה גם עבור בני העדה הנוצרית, כאשר פעולות הטהרה יתבצעו על ידי נציגי העדה הנוצרית. לחלופין, הוצע כי יימצא מקום ייעודי באחד מבתי החולים באזור נצרת. באותו המכתב הובהר כי משרד הפנים לא מממן בניית מתקני טהרה, אלא מסייע בהענקת שירותי טהרה במתקנים קיימים, כאשר סך הסיוע המוצע לכל העדות הוא 1,700 ₪ לשירותי טהרה לכל נפטר.

צילום המכתב מטעם מ"מ מנהל האגף לעדות לא יהודיות מיום 12.10.20 מצורף ומסומן **מש/2**.

14. ביום 16.10.20 התקיימה שיחה נוספת בין נציגי האגף לבין נציגי בית החולים האנגלי בנצרת, בה השתתפו גם נציגי משרד הבריאות, ובמהלכה מסרו נציגי משרד הבריאות כי כאמור, בהתאם להנחיות משרד הבריאות, המתייחסות לגורמים המטפלים בגופות נפטרים מקורונה, הכשרת חדר לטהרת נפטרי קורונה אינה נושאת עלויות רבות, תוך שפורט הציוד הנדרש, כאמור בסעיף 12 לעיל. על אף זאת, נציגי בית החולים בנצרת עמדו על כך שדרוש להם סכום של 650,000 ₪ לצורך הכשרת החדר.

16. ביום 19.10.20 שלח מנהל המחלקה המוסלמית באגף לעדות לא יהודיות מכתב למנהל המחלקה הנוצרית באגף, לפיו אין מניעה הלכתית וארגונית כי המתקן הקיים לטהרת נפטרים מוסלמים בטמרה ישמש גם לטהרת נפטרים נוצרים, כדלקמן:

> "בהמשך לבקשת מ.מ. מנהל אגף עדות, בועז יוסף לעניין ביצוע טהרה לנפטרי בני העדות הנוצריות במתקן הטהרה בטמרה.
> הנושא נבדק על ידי הח"מ שהינו הסמכות הדתית בחברה המוסלמית, וכמו כן מבחינה ארגונית מול מפעיל אתר הטהרה בטמרה.
> אין מניעה הלכתית וארגונית לקיים טהרה לנפטרי בני העדות הנוצריות במתקן הטהרה המוסלמי בטמרה, ובתנאי כי הצוות הייעודי העוסק בטהרה יהיו בני העדות הנוצריות".

צילום המכתב מטעם מנהל המחלקה המוסלמית באגף לעדות לא יהודיות מיום 19.10.20 מצורף ומסומן **מש/3**.

15. ביום 20.10.20 התקבל באגף לעדות לא יהודיות מכתב מטעם מזכ"ל הפטריארכיה היוונית ומזכיר מועצת ראשי הכנסיות בירושלים, במסגרתו נמסר כי ישנה העדפה למציאת מקום ייעודי לקיום טהרת נפטרים נוצרים בעתיד הקרוב. עוד צוין במכתב כי הכנסיות אינן מעורבות בכל הליך משפטי הנוגע לעניין זה.

צילום המכתב מטעם מזכ"ל הפטריארכיה היוונית ומזכיר מועצת ראשי הכנסיות בירושלים מיום 20.10.20 מצורף ומסומן **מש/4**.

16. מן האמור לעיל, וכן על פי שנמסר מגורמי המשיבים, עולה כי נכון לעת הזו אין מניעה, ככל שנציגי העדה הנוצרית יהיו מעוניינים בכך, לבצע טהרה לנפטרים נוצרים במתקנים הקיימים לטהרת נפטרים מוסלמים. האגף ממשיך בהידברות עם נציגי העדה הנוצרית, וככל שיימצא מקום ייעודי מתאים על ידי העדה הנוצרית לקיום טהרה, ותתבצע פניה למשרד הפנים, המשרד יסייע במתן שירותי טהרה, במתווה הדומה למתואר לעיל.

17. בהמשך לאשר נמסר בדיון בדבר חיפוש מקום מתאים ברמלה, אשר יוכל לשמש כמרכז טהרה לנפטרי העדה הנוצרית מקורונה במרכז הארץ, יעדכנו המשיבים כי ראש הקהילה הקתולית ברמלה מסר למנהל המחלקה הנוצרית באגף כי נכון לעת הזו לא אותר מקום מתאים לביצוע טהרה לנפטרים נוצרים באזור. הובהר כי ככל שיאותר מקום כאמור, יישא משרד הפנים בעלות טהרת הנפטרים שיובאו למרכז – בסך של 1,700 ₪ עבור כל נפטר, במתווה מקביל למתווה המתואר לעיל.

18. **נפטרים דרוזים** – בהתאם לשיח שהתקיים עם ראש המועצה הדתית הדרוזית, השייח' מופק טריף, הוסכם כי ככל שיעלה צורך בביצוע פעולות טהרה לנפטרים מקורונה, הטיפול יעשה על ידי המועצה הדתית, אשר קיבלה על עצמה טיפול בנושא הטהרה ככל שיידרש. הטיפול יינתן במתקני טהרה קיימים ובהתאם למתווה הקיים לשאר העדות הדתיות, כאשר משרד הפנים יעביר למועצה שיפוי על עלות ביצוע הטהרה, לפי תחשיב של 1,700 ₪ עבור כל נפטר. יצוין כי נכון למועד הגשת הודעה זו, לא התקבלה במשרד הפנים כל בקשה לשיפוי כאמור.

19. **מרכז טהרה בירושלים** – כאמור, מדובר בסוגיה שהועלתה על ידי העותרת לראשונה במהלך הדיון. למען הסדר הטוב יובהר, כי אין מניעה מעשית מתושבי ירושלים המוסלמים להשתמש באחד מחמשת המרכזים המשמשים כיום לטהרת נפטרים מוסלמים ברחבי הארץ. מכל מקום, בשים לב להערות בית המשפט הנכבד בדיון, ועקב פניה שנערכה אל האגף לעדות לא יהודיות בנושא, קידם משרד הפנים התקשרות בפטור ממכרז עם מרכז בירושלים, אשר ישמש את תושבי מזרח ירושלים וכן את כל תושבי מחוז ירושלים. המסמכים הנדרשים הועברו לידי האגף לעדות לא יהודיות על ידי המרכז בירושלים, ובימים הקרובים יישלחו למרכז מסמכי ההזמנה, אשר יאפשרו את תחילת פעילותו השוטפת באופן מקביל לשאר המרכזים הפעילים כבר עתה. על פי הנמסר

ממשרד הפנים, הפעלתו השוטפת של מרכז זה אמורה לצאת לפועל בימים הקרובים, לאחר הסדרת כלל המסמכים הנדרשים בין הצדדים.

20. **המוקד הטלפוני** – כפי שנמסר בדיון, פורום חברות קדישא הגדולות, אשר מפעיל כיום את המוקד (עד לבחירת הזוכה ב"מכרז פומבי 1/20 לאספקת שירותי העברת נפטרים, הפעלת מוקד טלפוני והפעלת חדרי טהרה לנפטרים מנגיף הקורונה עבור המשרד לשירותי דת"), מסר כי מענה בשפה הערבית יינתן בתוך חצי שעה מקבלת הפניה. יחד עם זאת, במסגרת המכרז חויב הזוכה להיערך באופן שיאפשר העלאת נציג שירות או מתורגמן דובר השפה הערבית לשיחה בתוך כשעה (ראו סעיף 14 לתגובה מטעם המשיבים מיום 10.9.20), ועל סמך האמור, המציעים תימחרו את ההצעות שהוגשו במכרז. על פי הנמסר מהמשרד לשירותי דת, ועדת המכרזים צפויה להתכנס במהלך השבוע הקרוב, ולדון בהצעות שהוגשו במכרז.

21. מן האמור בהודעת העדכון דנן, בתגובה מטעם המשיבים והמידע שנמסר בדיון, עולה כי המשיבים פעלו וממשיכים לפעול כדי לסייע בסוגיית הטהרה לנפטרים מנגיף הקורונה לעדות הדתיות במדינת ישראל, ולמציאת פתרונות מעשיים בהתאם לצרכיהן. משרד הפנים עומד בקשר רציף עם נציגי העדות השונות, על מנת להמשיך את הסיוע המתקיים כבר עתה, ויעשה מאמצים לסייע ולתת מענה לסוגיות העולות בנסיבות הייחודיות של התקופה הנוכחית.

22. בנסיבות אלה מוצע, כי ככל שבית המשפט הנכבד ימצא זאת לנכון, יתאפשר למשיבים להגיש הודעת עדכון נוספת מטעמם במועד שייקבע לכך על ידי בית המשפט הנכבד.

23. העובדות המפורטות בהודעת עדכון זו, בכל הנוגע למשרד הפנים, אושרו על-ידי מר בועז יוסף, מ"מ מנהל האגף לעדות לא יהודיות במשרד הפנים, ואולם בשל קושי טכני בהחתמתו על תצהירו, יוגש תצהירו לבית המשפט הנכבד בהקדם.

העובדות המפורטות בהודעת עדכון זו, בכל הנוגע למשרד הבריאות, נתמכות בתצהירו של ד"ר איל נדיר, יועץ באגף לאפידימיולוגיה במשרד הבריאות.

העובדות המפורטות בהודעת עדכון זו, בכל הנוגע למשרד לשירותי דת, נתמכות בתצהירו של מר אפרים עמר, מנהל תחום פיקוח ובקרה, אגף בכיר קבורה, במשרד לשירותי דת.

היום, ג' בחשון תשפ"א
21 באוקטובר 2020

לירון הופפלד, עו"ד
סגנית בכירה במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

סיון דגן, עו"ד
עוזרת במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה